

Методичні аспекти проведення географічних екскурсій

Червінська Оксана Володимирівна,

вчитель географії Тетерівського ліцею
студентка 16Мд-Со гео групи
Природничого факультету,
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Яковлева Валентина Анатоліївна

Доцент, кандидат педагогічних наук,
Доцент кафедри екології та географії
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Проблема адаптації людини в сучасному світі є дуже важливою. Україні нині потрібні розумні, дбайливі господарі, які вільно б орієнтувалися в законах економіки, жили і працювали в умовах ринку, приймали б виважені рішення, відповідали за них. Щоб досягти цієї мети, учням необхідно мати здатність сприймати і засвоювати певні знання, формувати необхідні знання і навички, застосовувати їх в житті [1].

Географія це єдиний предмет, який знайомить учнів з основами наук про Землю, природними умовами і ресурсами планети. Саме на основі географії формуються погляди на довкілля. Дієвою формою зв'язку шкільної географії з життям є краєзнавчий принцип навчання. Цей принцип надає можливості навчати учнів відповідно до дидактичного правила " від відомого - до невідомого", "від близького - до далекого". Навчання набуває практичної спрямованості, удосконалюються навички поводження в природі, з'являється інтерес до екологічних, господарських проблем. Краєзнавчий матеріал майже органічно входить до всіх курсів географії. В класі кожна тема переплітається з позакласною пошуковою роботою. Порівняння знань про рідний край з матеріалом, що вивчається в курсі географії, спонукає учнів до активної розумової діяльності, привчає робити самостійні висновки та узагальнення [1].

Краєзнавчий принцип викладання географії дає змогу вчителю пов'язувати в єдине ціле процес навчання і виховання, перетворюючи теоретичні знання на конкретні уміння і навички. На основі живого споглядання явищ, об'єктів відбувається їх сприйняття, формуються уявлення і поняття необхідні для практичної діяльності.

Залежно від характеру пізнавальних операцій, краєзнавча робота поділяється на пізнавальну та дослідницьку. Однією з найбільш доступних та ефективних форм проведення є екскурсія. Вона починається вже за порогом школи[2].

Географічна екскурсія - одна з форм організації навчально -виховного процесу в школі. Її проведення таке ж обов'язкове, як проведення вчителем уроку, оскільки екскурсія, яка проводиться за програмою є одним із видів уроку. На уроці - екскурсії процес навчання реалізується не в умовах класного

приміщення, а в природі під час безпосереднього спілкування учнів з об'єктами і явищами природи. Під час екскурсії відбувається накопичення в учнів змістових уявлень, які слугують основою для формування фізико-географічних і економіко-географічних понять. Вони забезпечують зв'язок теорії з практикою.

Технологічний процес розробки та створення екскурсії передбачає процес одержання, обробки та компонування матеріалу. В основі технологічного процесу створення екскурсії лежить екскурсійна методика, що в широкому розумінні означає систему способів цілеспрямованого здійснення будь-якої роботи, а в педагогічній науці та практиці - це сукупність правил та способів викладання навчальних дисциплін, система прийомів навчання та виховання. Необхідно врахувати залежність прийомів та методів від мети та змісту екскурсії [3].

Для визначення теми та мети екскурсії вирішальне значення мають географічні об'єкти. Здебільшого до них належать такі: пам'ятки природи та інші об'єкти й території ПЗФ, зокрема регіональні ландшафтні парки, національні парки, ботанічні сади, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендрологічні парки, промислові об'єкти та ін.

Щоб підготувати цікаву та змістовну екскурсію потрібно обов'язково визначити мету, завдання і тему. Мета екскурсії - це те, заради чого екскурсантам показують різні географічні об'єкти. Чітко сформульована мета визначає виховну спрямованість екскурсії, дає змогу правильно сформулювати її тему, завдання - визначають основу вступного слова, а тема - це головна думка, основа, на якій будується показ та розповідь під час проведення екскурсії [4].

Навчання у процесі екскурсії будується, в основному, на сприйнятті об'єктів, що спостерігаються; поясненні їх теоретичної та практичної значущості. Велику роль тут відіграють конкретне й образне мислення, уява учнів. Під час екскурсії найбільш повно реалізуються дидактичні принципи єдності конкретного та абстрактного зв'язку теорії із практикою, навчання з життям, свідомості та активності. Екскурсія має великі можливості для реалізації міжпредметних зв'язків (біологія, фізика, хімія, географія, література, історія), що сприяє формуванню системних знань учнів, умінь і навичок їх розумової та практичної діяльності[1].

Обов'язковим компонентом навчальної екскурсії є перевірка досягнень її мети та результатів. Оформлення результатів екскурсії може бути індивідуальним і груповим. З метою актуалізації знань і життєвого досвіду учнів, створення емоційного тла подальших уроків доцільно використовувати зібраний ними на екскурсії матеріал.

Екскурсії проводяться за допомогою методичних прийомів, які поділяються на дві групи - прийоми показу і прийоми розповіді. Вони можуть бути словесні, наочні і практичні. Усі методи передбачають застосування таких логічних прийомів: виявлення суттєвих ознак, подібності й відмінності об'єктів, аналогія, конкретизація, формулювання висновків, узагальнення. Це доводить, що всі методи сприяють розвиткові мислення учнів та їхньої самостійності в роботі.

Організаційними прийомами активізують пам'ять, мислення та увагу. Вони передбачають використання групової, фронтальної та індивідуальної роботи

учнів. До технічних прийомів відноситься використання обладнання, пристроїв, приладів, наочних засобів і матеріалів[3]

Методичні прийоми розподіляються на декілька груп залежно від їх призначення - методичні прийоми, завдання яких допомогти вчителю встановити міцні контакти між учителем та учнями; прийоми, завдання яких домогтися стійкої уваги аудиторії до спостережуваного об'єкта; прийоми, які закріплюють увагу до розповіді, що збуджують у учнів інтерес до певних питань; Класифікація прийомів проведення екскурсії поділяється на основні дві групи: прийоми, що організують спостереження об'єктів, що дозволяють виділити об'єкт із навколишнього середовища, із цілого; прийоми, завдання яких, опираючись на уяву екскурсантів, зробити видимими зміни в зовнішньому вигляді об'єкту; прийоми, які дають можливість побачити об'єкти в потрібному вигляді, побудовані на русі - наближенні екскурсійної групи до об'єкта.

Практично всі методичні прийоми можна розділити на дві категорії: більш прості, створюють умови для проведення екскурсії і більш складні - прийоми безпосереднього проведення екскурсій [2]

Методичні прийоми розподіляються на декілька груп залежно від їх призначення :

методичні прийоми, завдання яких - допомогти вчителю встановити міцні контакти між учителем та учнями; прийоми, завдання яких домогтися стійкої уваги аудиторії до спостережуваного об'єкта; прийоми, які закріплюють увагу до розповіді, що збуджують у учнів інтерес до певних питань; прийоми, що забезпечують зорове сприйняття екскурсійного матеріалу.

Отже, педагогічні можливості екскурсій, як і інших занять, визначається кінцевими результатами. Відомо, що кінцевий результат будь-якої дії завжди ширший від змісту і цілей. Методика проведення екскурсій в широкому плані являє собою систему завдань і вимог, способів і прийомів показу і розповіді в ході вивчення тем екскурсій, різних за своїми цілями. Методика проведення конкретної екскурсії є програмою дії вчителя по демонстрації об'єктів, організації їх спостереження учнями, використання певних методичних прийомів показу і розповіді. З одного боку, методика близька до наукової дисципліни, а з іншого - вона являє собою реалізацію вимог цієї дисципліни на практиці. Від учителя залежить те, що саме запам'ятає учень після екскурсії. Саме на це треба спрямувати дії екскурсійного тексту та методичних прийомів демонстрації тих чи інших географічних об'єктів. Перед вчителем ставиться завдання допомогти учневі зрозуміти, запам'ятати і зберегти у своїй пам'яті те, що є головним в екскурсії. Тому визначені частини екскурсії підкріплюються відповідними методичними прийомами.

Список літератури

1. Демідієнко О.Я., Іонова О.М., Кузнецова В.І. Основи Краєзнавства. - К., 2001.
2. Корнєєв О.В. Розвиток шкільного географічного краєзнавства. – Х., Основа, 2007 Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи: Наук, збірник. - К.: Академія, 2003.

3. Трефяк Я. Методика краєзнавчої роботи в школі // Історія в школах України. 2002. - №1.

4. Яковлева В.А. Розвиток пізнавальної самостійності майбутніми бакалаврами соціальної роботи / Ринок і молодь. Щомісячний науково-педагогічний журнал №10 (141) жовтень. – Дрогобич: 2016. С-74-78. 30 год.